کوردستان و دەسەڵاتی هابز … شاهۆ حوسێنی

پێشەکی:

تامس هابز یەکی لە گەورە فەیلەسووفانی سیاسی بەریتانی بوو، کە بە هۆی نووسینی کتێبی لەویاتان ناسراوە، هابز یەکێ لە بنیادنەرانی تێئۆری بریاری کۆمەڵایەتی لە فەلسەفەی سیاسیدا بوو. هابز لە سەر ئەو باوەڕە بوو کە دەسەڵات لەسەرووی کۆمەڵگاوەیە، واتە کۆمەڵگا بۆ وەی‌کە بتوانێ دەخی سرووشتی بەجێ بێڵی کە دەخەکی ئاڵۆز و پر لە شەروو شورە، پێویستی بە حاکمێکی بەهێز و دەست رویشتوو هەیە، لەراستی‌دا حکوومەتی هابزی حەول‌دەدا کە بە بەهێزکردنی هێزی چەکداری و نیزامی لە بەرامبەر کۆمەلگادا هەرجۆرە نارەزایەتێکی کۆمەڵایەتی و لە دەرەوەی حکوومەت سەرکووت بکات، ئەوەی راستی بێ حکوومەت لە باشوور دەسەڵاتێکی هابزیە، بەجۆرێ کە حکوومەت لەسەرووی کۆمەڵگا خەریکی دەسەڵات‌دارە و خۆی لە بەرامبەر کۆمەڵگا بە بەرپرس نازانێ، ئەوەی نیشان دەری ئەو راستییە کە حکوومەت لە باشوور بەهێزە و خاوەنی هێزێکی هەژمەنە بۆ دامرکاندنی توووند و تیژانەی هەرجۆرە نارزایەتێک.

دەسەڵاتی سەرەرۆ بەرهەمی غیابی کۆمەڵگای مەدەنی:

بەردەوامی و دووپات بوونەوەی دەسەڵاتی پاوانخواز و دیکتاتۆر لە عێراق و بەردەوامی خەبات و بەربەرەکانی کورد بۆ دەستەبەر کردنی مافەکانی، بە هۆی هەژمەنی عەقڵییەتی شۆرشگێرانەی چەپی، بوو بە هۆی پێکهاتنی خەباتێکی چەکداری بەردەوام و غاقڵ بوون لە پێک‌هێنان و پەرەی خەباتێکی مەدەنی بۆ پێشگرتن لە بەدەی هاتنی دەسەڵاتی سەرەرۆ و پاوانخواز لە ئەگەری هەرجۆرە ئاڵوگۆرێک لە سیستمی سیاسی عێراقدا، لە ئاکامدا رووخانی سەددام نەبوو بە هۆی پێک‌هاتنی دەسەڵاتێکی دیمکرات لە باشوور بە هۆی هەژمەنی حیزب و دابەش کردنی دەسەڵات بە شێوەی رێک‌کەوتنی حیزبی و گواستنەوەی زۆرە ملی ئەو مێتۆدە بۆ ناو کۆمەڵگا.
توێژەران بە گشتی باس لە سێ شیوە دەوڵەت دەکەن:
یەکەم: دەوڵەتی گۆشەگر، ئەو جۆرە دەوڵەتە بە تەواوی جیا و دوور لە چوارچێوەی چالاکەکانی خۆی و لە پەراوێزی کۆمەڵایەتی‌دا چالاکی سیاسی و کردەوەیی خۆی دەنوێنێ، ئەو دەوڵەتە کەمترین رێک‌کەوتن و

هاوکاری لەگەڵ کۆمەڵگا هەیە و بە پێی بەرژەوەندی سیاسی خۆی کردەوە لە خۆی نیشان دەدا

دووهەم: دەوڵەت گەلێکن کە لەژێر کۆنترۆڵ و پاوانی چینێکی تایبەتدان و لە بەرژەوەندی و لەلایەن ئەو چینەوە وەک کەرەسە بەکار دەبرێن

سێهەم: کە باشترین جۆری دەوڵەتە، دەوڵەتێکە هەڵقوڵای راستەقینەی کۆمەڵگا و کەرەسەیەکە لە خزمەت بەرژەوەندی گشتی کۆمەلگاکەی و بەرپرس لە بەرامبەر کۆمەڵگاکەیدا. ئەو جۆرە دەوڵەتە دەسەڵاتێکی بان چینایەتە و لە پێوەندی و هاوکاری لەگەڵ لایەن و هەموو چین و توێژەکانی کۆمەڵگا دا ژیانی سیاسی خۆی تێپەڕ دەکات.

دەسەڵاتی هابزی زۆرتر لە شیوەی یەکەمی دەوڵەت نزیکە و بە گشتی ڕۆژهەڵاتی ناوین و باشور بە تایبەتی ئەو جۆرە دەسەڵاتی بەسەردا حاکمە. لەکۆمەڵگای ڕۆژهەڵاتی ناوین و باشور بە تایبەتی بە هۆی ئەوەکە بازاریکی سەربەخۆ، چین و توێژیکی مامناوەندی سەربەخۆ و سەنعەتێکی پەرەئەستاندوو بوونی نیە تا بتوانە سیستمی خەرج و داهاتی دەوڵەت دابین بکات، واتە دەوڵەت سەربەخۆ لەکۆمەڵگایە بە دابین کردنی داهات و خەرجی، بۆیە لە بەرامبەر کۆمەڵگا هەست بە سەربەخۆیی دەکات و خۆی مەجبوور بە ولام دانەوە لە بەرامبەر ویست و خواستەکانی کۆمەڵگادا نازانە.

ئەو جۆرە دەوڵەتە لە جیات بەرهەم هێنانی سەرمایە، بە شێوەیەکی رانتی بەرهەم هێنی سەروەتە لەرێی بەخشینی ئاتەی تایبەت بە کەس و لایەنەکانی سەر بە حیزب، بۆیە دەسەڵات دوورە پەرێز دەبێ لە کۆمەڵگاو لە درێژەدا قەڵشی نێوان دەسەڵات و کۆمەڵگا ئەوەندە تەشەنە دەکات و پەرە دەستێنێ کە کۆمەڵگا حەول دەدا بە گۆرینی دەسەڵاتی سیاسی بە کەڵک وەرگرتن لە تووند و تیژی، لە بەرامبەریشدا دەسەڵات بە کەڵک وەرگرتن لە ستراتژی پاراستنی بەردەوامی دەسەڵات لە جیات ستراتژی خزمەتگوازری و ئاسوودەیی، دەبەتە لایەنێکی دژ بە کۆمەڵگا و ڕۆژ لەگەڵ ڕۆژ هەم شەرعیەت و هەم پەسەندکراوەیی خۆی لەدەست دەدا. لەوەها دۆخەکدا هەم دەسەڵات و هەم کۆمەڵگا دەخزێنە کەشێکی کێشە و قەیران لەگەڵ لایەنی بەرامبەر و حەول دەدەن لایەنی بەرامبەر لە مەیدان بەدەر کەن.

توێژەران و پسپۆران لەسەر ئەو باوەڕەن کە لەگەڵ سەرهەڵدانی کۆمەلگای مەدەنی و پەرەی ناوەندەکانی مەدەنی دەسەڵات لە ناو کۆمەلگا ئیتر دیکتاتۆرەکان بە شێوەی رابردوو مەجالی سەرهەڵدان و بەردەوامی دەسەڵاتیان نامێنی